

**NOWE STANOWISKA FAUNY MIOCEŃSKIEJ
W OKOLICY MONASTYRZA I HUTY LUBYCKIEJ
(POŁUDNIOWE ROZTOCZE)**

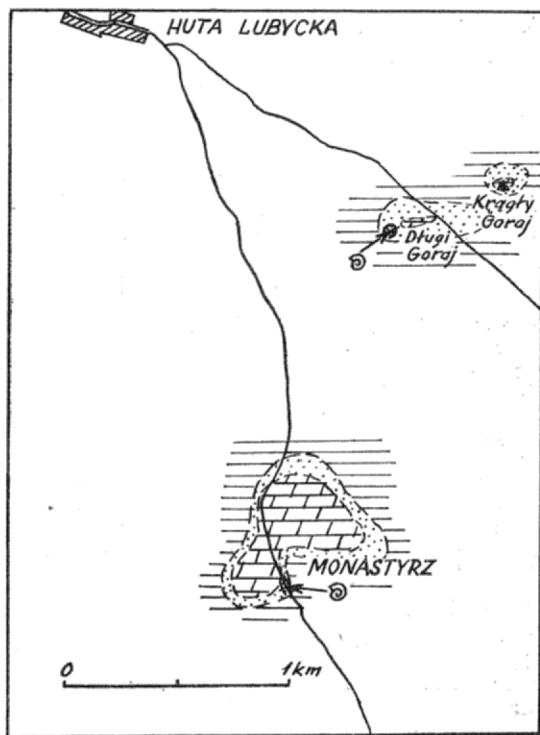
UKD 565.1+564.8+564.1:551.782.13(438—12)

W trakcie badań terenowych, prowadzonych w celu ustalenia występowania w kompleksie mioceńskim skał okruchowych o znaczeniu surowcowym T. Musiał odkrył w roku 1966 w okolicy Monastyrza i Huty Lubyckiej (ryc. 1) występowanie nie opisanej w literaturze serii zielonkawych piasków i piaskowców, zawierających bogatą, dość dobrze zachowaną faunę (3).

Seria składa się z luźnych, bardzo drobnoziarnistych piasków glaukonitowo-kwarcowych, zawierających przewarstwienia wapnistych piaskowców oraz nieregularne cementacje wapienne. Miąższość serii wynosi w Monastyrzu około 9,2 m, a w zboczu wzniesienia Długi Goraj koło Huty Lubyckiej około 22 m. Leży ona na serii wapieni litotamniowych i detry-

tycznych, a przykryta jest szczątkową pokrywą wapieni organogenicznych, zbudowanych z litotamniów, mszywiolów i serpuł, stanowiących najwyższe ogniwo mioceńskiego kompleksu południowego Roztocza. Obydwie serie skał wapiennych (2, 4, 5) zaliczane są do górnego łortonu. Serię najwyższą określano jako rafowe wapienie wermetusowo-litotamniowo-mszywiolowe.

W trakcie pobierania próbek do badań surowcowych i profilowania wyrobisk badawczych i odsłoneń znaleziono jedynie pojedyncze okazy małżów w profilu Monastyrz. Dopiero podczas wykonywania analiz sitowych próbek piasku z Monastyrza i Długiego Goraja znaleziono liczne drobne formy. Zebrany w 1966 r. zespół fauny składał się z 11 ga-

Ryc. 1. Szkic sytuacyjno-geologiczny znalezisk fauny.

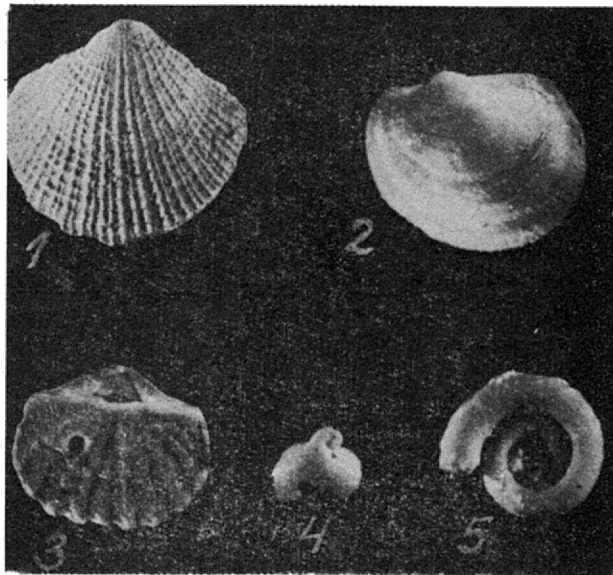
1 — wapień litotamniowe i detrytyczne, 2 — piaski i piaskowce glaukonitowo-kwarcowe, 3 — wapień organogeniczne (litotamniowo-mszywiolowo-serpulowe), 4 — stanowiska fauny.

Fig. 1. Location-geological sketch of Miocene faunistic localities.

1 — Lithothamnium and detrital limestones, 2 — glauconitic-quartz sands and sandstones, 3 — organogenic (Lithothamnium-bryozoan-serpulid) limestones, 4 — faunistic localities.

tunków, w tym 2 gatunków brachiopodów, które stanowią rzadkość na listach fauny miocenijskiej. Skłoniło to autorów do szczegółowszego zajęcia się omawianymi profilami. W czasie dwóch wspólnych wyjazdów w latach 1972 i 1973 prowadzono eksploatację fauny, wypłukując ją z piasku na sicie. Zebrano bogaty zespół fauny składający się z ponad 90 gatunków i odmian, w tym: robaków — 12, ramienionogów — 5, chitonów — 3, małżów — 34, łódkonogów — 2, ślimaków — 35, wąsonogów — 1 i jeżowców — 1. Najbogatszy zespół fauny zebrano w Monastyrzu. Fauna znaleziona w Długim Goraju okazała się znacznie uboższa i obejmuje kilkanaście gatunków, występujących również w Monastyrzu.

W zebranym zespole fauny 21 gatunków znaleziono pierwszy raz na terenie Polski. Są to robaki — *Serpula lacera*, *S. cf. reussi*, *Pomatoceros triqueter bicanaliculatus*, *Rotularia cf. pseudospirulaea*, *Spirorbis declivis*; ramienionogi — *Lingula cf. dumontieri*, *L. tenuis*, *Cryptopora nysti*, *Cryptopora cf. discites* (Dreger), *Discina* sp.; małże — *Nuculana* n. sp., *Cardium ruthenicum*, *Lutetia parisiensis*, *Pleurodesma cf. mayeri*; ślimaki — *Scisurella subaspera*, *Gibbula zboroviensis*, *Collonia cf. zboroviensis*, *Alvania* n. sp. *Retusa (Retusa) cf. truncatula grundensis*. *R. (Cyllichnina) umbilicata* oraz wąsonóg — *Lepas miocenicus*. Również wiele z innych znalezionych gatunków bardzo rzadko występuje na terenie Polski, np. interesujący ślimak o małżopodobnej dwuskopkowej muszli — *Berthelina krachi* (ryc. 2). Inny

Ryc. 2. Fauna z tortońskich piasków glaukonitowo-kwarcowych z Monastyrza.

1 — *Propeamussium felsineum* (5×), 2 — *Bathyarca pectunculoides* (10×), 3 — *Megathyris decollata* (5×), 4 — *Berthelina krachi* (20×), 5 — *Spirorbis spiralis* (20×). Fot. L. Dwornik.

Fig. 2. Fauna from Tortonian glauconitic-quartz sands from Monastyrze.

1 — *Propeamussium felsineum* (×5), 2 — *Bathyarca pectunculoides* (×10), 3 — *Megathyris decollata* (×5), 4 — *Berthelina krachi* (×20), 5 — *Spirorbis spiralis* (×20). Photos by L. Dwornik

ślimak *Adeorbis planorbillus*, małż *Musculus conditus*, łódkonóg *Dentalium subprismaticum*, jak również dwa gatunki chitonów — znane są dotychczas wyłącznie z dolnotortońskich ilów Korytnicy. Takie gatunki, jak: *Megathyris decollata*, *Bathyarca pectunculoides*, *Propeamussium felsineum*, *Palliolium similis*, *Pseudamussium scissa resurrecta*, *Limaria inflata*, *Cultellus tenuis*, *Xylophaga dorsalis*, *Cadulus gadus*, *Gibbula dzieduszyckii*, *Calliostoma marginatum*, *Turbella acuticosta*, *Capulus hungaricus*, *Turbonilla pseudoterebralis*, *Ringicula costata* i *Spiratella valvatina*, cytowane były dotychczas z Polski z jednego do trzech stanowisk.

Fauna z Monastyrza posiada specyficzny charakter, co wyraża się niewielką stosunkowo liczbą gatunków wspólnych z innymi znanymi i opisanymi w literaturze stanowiskami fauny miocenijskiej w Polsce. Na 34 gatunki fauny małżowej, występującej w Monastyrzu, najwięcej gatunków wspólnych jest z faunami z osadów poziomu nadlitotamniowego i warstw pektenowych tortonu oraz warstw krakowieckich dolnego sarmatu rejonu północno-sandomierskiego (1), co wyraża się liczbą od 7 do 10 gatunków, a więc stanowi zaledwie 29%. Podobnie przedstawia się sytuacja z fauną ślimaków, w której na 35 gatunków monastyrskich — wspólnych z fauną wymienionych poziomów jest najwięcej, bo od 9 do 13 gatunków, tj. maksymalnie 37%. Największa liczba gatunków jest wspólna z fauną warstw krakowieckich wspomnianego rejonu północno-sandomierskiego, wykształconych w facji detrytycznej (1). Nie świadczy to jednak o dolnosarmackim wieku piaszczystej serii glaukonitowo-kwarcowej z Monastyrza, jaki autor (3) przyjął, opierając się na faunie zebranej w 1966 r., charakterze litologicznym serii i sposobie jej występowania. Nowe znaleziska stawiają problem wieku tych osadów w innym świetle.

W faunie Monastyrza gatunki wspólne z innymi stanowiskami stanowią najczęściej formy znane z

utworów tortonu i sarmatu. Część z nich uważana jest za gatunki tortońskie, występujące w dolnym sarmacie na wtórnym złożu (1). Takimi formami są występujące w Monastyrzu małże — *Nuculana (Nuculana) fragilis* (= *Leda fragilis*), *Bathyarca pectunculoides* i *Corbula gibba* lub spośród ślimaków — *Alvania oceani* i *Odostomia conoidea*. Niektóre jednak gatunki, jak: *Cardium plicatum pseudoplicatum* czy też *Calliostoma marginatum*, cytowane były wyłącznie dotychczas z warstw sarmackich. Inne gatunki, jak np. *Rotularia pseudospirulaea*, znane są dotychczas wyłącznie z utworów eoceńskich Austrii i Egiptu, a *Lutetia parisiensis* z eoceńskich warstw basenu paryskiego. Akcentują one osobliwość omawianego zespółu fauny. Zdaje się nie ulegać wątpliwości, że posiada on ogólnie charakter tortoński, bowiem dominują w nim gatunki znane z tortońskich osadów Opola, Wołynia i Podola. Obecnie jednak nie można jeszcze na jego podstawie określić ściślej wieku osadów, ponieważ zespół nie zawiera form charakterystycznych dla dokładnie datowanych poziomów osadów klastycznych dolnego i górnego tortonu. Być może dalsze zamierzone badania profilu Monastyrz pozwolą dopisać na listę fauny jeszcze inne, bardziej charakterystyczne dla stratygrafii miocenu gatunki. Można jednak wyrazić przypuszczenie, że obecność form sarmackich (*Cardium plicatum pseudoplicatum*, *Calliostoma marginatum*), a także związanych z górnym tortonem małżów: *Chlamys posthumus* i *Nucula placentina* wskazuje na górnortoński wiek zespółu. Ostatnia spośród wymienionych form jest uważana za charakterystycz-

SUMMARY

At Monastyrz (southern Roztocze, south-eastern Poland) a rich assemblage of Miocene fauna was found in series of sands and glauconite-quartz sandstones. This assemblage comprises 12 species of worms, 5 species of brachiopods, 34 species of pelecypods, 35 species of gastropods and other fossils. The following species are recorded for the first time in Poland: worms — *Serpula lacera*, *S. cf. reussi*, *Pomatoceros triquetus bicanaliculatus*, *Rotularia cf. pseudospirulaea*, *Spirorbis declivis*; brachiopods — *Lingula cf. dumontieri*, *L. tenuis*, *Cryptopora nysti*, *Discina* sp.; pelecypods — *Nuculana* n. sp., *Cardium ruthenicum*, *Lutetia parisiensis*, *Pleurodesma cf. mayeri*; gastropods — *Scisurella subaspera*, *Gibbula zboroviensis*, *Collonia cf. zboroviensis*, *Alvania* sp. n., *Retusa (Retusa) cf. truncatula grundensis*, *R. (Cyllichnina) umbilicata*; and cirriped — *Lepas miocenicus*.

This faunal assemblage displays Tortonian habitus but it markedly differs from those known from other localities. Moreover, the forms typical of well-dated clastic horizons of the Tortonian of Poland were not found here. However the presence of Sarmatian forms (*Cardium plicatum pseudoplicatum* and *Calliostoma marginatum*) as well as pelecypods (*Chlamys posthumus* and *Nucula placentina*) known from the Upper Tortonian, indicates Late Tortonian age of this assemblage.

ną dla warstw pektenowych obszaru północno-sandomierskiego, wykształconych w facji detrytycznej (1). Forma ta obficie występuje w profilu Monastyrz (ponad 80 okazów). Ustalenie ścisłego wieku omawianych stanowisk i nadanie im rangi reperu stratygraficznego miałyoby duże znaczenie dla geologii miocenu południowego Roztocza, ponieważ jest to na tym obszarze pierwsze stanowisko z tak bogatą fauną. Szczegółowa charakterystyka litologiczna i paleontologiczna omawianych w niniejszym komunikacie stanowisk zostanie opublikowana w pracach Muzeum Ziemi.

LITERATURA

1. Kowalski K. — Trzeciorzęd na północnym obszarze niziny sandomierskiej. Biul. Inst. Geol. nr 119, 1957.
2. Łompiński A. M. — Atlas geologiczny Galicji. Tekst do zeszytu 10, cz. II. Kom. Fizj. AU. Kraków, 1898.
3. Musiał T. — Charakterystyka strukturalno-facjalna piaszczystych osadów miocenu południowego Roztocza oraz ocena ich gospodarczego wykorzystania. Maszynopis. Bibl. Gł. UW, 1971.
4. Ney R. — La stratigraphie du miocene du Roztocze du sud et la zone limitrophe bordurale de „Przedgórze”. Bull. Acad. Pol. Sc. Ser. Sc. géol. et géogr. 1963, vol. 9.
5. Ney R. — Miocen południowego Roztocza między Horyńcem a Łowczą i przyległego obszaru zapadliska przedkarpackiego. Pr. geol. PAN, 1969, nr 60.

РЕЗЮМЕ

В районе местности Моностыж (южное Розточе) в свите глауконито-кварцевых песков и песчаников было выявлено богатое сообщество миоценовой фауны. Оно охватывает 12 видов червей, 5 видов плеченогих, 34 вида пелеципод, 35 видов брюхоногих и др. Следующие виды представляют первые находки в Польше: черви — *Serpula lacera*, *S. cf. reussi*, *Pomatoceros triquetus bicanaliculatus*, *Rotularia cf. pseudospirulaea*, *Spirorbis declivis*; плеченогие — *Lingula cf. dumontieri*, *L. tenuis*, *Cryptopora nysti*, *Discina* sp.; пелециподы — *Nuculana* n. sp., *Cardium ruthenicum*, *Lutetia parisiensis*, *Pleurodesma cf. mayeri*; брюхоногие — *Scisurella subaspera*, *Gibbula zboroviensis*, *Collonia cf. zboroviensis*, *Alvania* sp. n., *Retusa (Retusa) cf. truncatula grundensis*, *R. (Cyllichnina) umbilicata* и вид *Lepas miocenicus*.

Фаунистическое сообщество характеризуется тортоńскими чертами, хотя по своему составу и отличается от других местонахождений. Кроме того, не содержит характерных форм, представленных в хорошо датированных кlastических горизонтах польского тортона. Присутствие сarmатских форм *Cardium plicatum pseudoplicatum* и *Calliostoma marginatum*, а также пелеципод *Chlamys posthumus* и *Nucula placentina*, известных в верхнем тортоне, определяет верхнетортоńский возраст сообщества фауны.